TURUN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF TURKU

Kiusaamisväkivalta: trendit ja näyttöön perustuva ehkäisy /10.09.2024

Professori Christina Salmivalli, PsT
Tutkimuksen lippulaiva INVEST (Inequalities, Interventions, and New Welfare State)
Turun yliopisto

Kehitystrendi

Kiusaaminen alkoi Suomessa vähentyä 2009, ja kehitys oli pitkään suotuisa; vuosien 2021-2023 kohdalla kiusaamisen määrä lähti kuitenkin uudelleen kasvuun.
Kansainvälisessä vertailussa Suomessa esiintyy kiusaamista hieman keskitasoa vähemmän, erityisesti alakoulussa. Tiedossa ei ole sellaisia erityispiirteitä kiusaamisen kohdalla, joissa Suomi eroaisi muista pohjoismaista tai EU-maista. Myös aivan viime vuosiin ajoittuva kiusaamisen lisääntyminen näkyy monessa maassa samankaltaisena[1].

Onko kiusaaminen muuttanut muotoaan?

Digitalisaation myötä loukkaavien viestien ja videoiden levittäminen on tullut helpommaksi ja ne tavoittavat yhä suuremman joukon lapsia ja nuoria, jolloin todennäköisyys siihen, että joku ottaa mallia esimerkiksi somessa levitetyistä nöyryytysvideoista on suuri. Lisäksi somessa esiintyy aikuisten välillä paljon aggressiivista viestintää ja vihapuhetta, joka vaikuttaa koko yhteiskunnalliseen ilmapiiriin ja myös lasten somekäyttäytymiseen. Digitaalinen kiusaaminen on viime vuosina lisääntynyt, mutta on edelleen muihin muotoihin verrattuna suhteellisen harvinainen kiusaamisen muoto[2], myös Suomessa[3]. Lähes kaikkia digitaalisesti kiusattuja lapsia ja nuoria kiusataan myös muilla tavoin[4].

Miksi pitkään jatkunut myönteinen kehitys muuttui ja kiusaaminen lähti uudelleen kasvuun?

Kiusaamisen kasvuun lähtenyt trendi osuu ajallisesti yhteen nuorten mielenterveysongelmien lisääntymisen kanssa. Syiksi on esitetty mm. pandemiaan liittyviä tekijöitä ja toisaalta lasten ja nuorten maailman digitalisoitumista. Perheisiin liittyvinä tekijöinä perheväkivalta, lapsen kaltoinkohtelu, vanhempien mielenterveysongelmat, ja muut vanhemmuuden ongelmat ovat keskimäärin yhteydessä suurempaan todennäköisyyteen, että lapsi kiusaa muita. Muita kiusaavien lasten vanhemmat eivät kuitenkaan aina ole aggressiivisia, moniongelmaisia tai huono-osaisia. Kiusaavat lapset ja nuoret ovat keskenään hyvinkin erilaisia, ja sama pätee heidän perheisiinsä. Yhteiskunnassa esimerkiksi vihapuhe ja ilmapiirin muuttuminen esimerkiksi somen keskusteluissa erittäin aggressiiviseksi ja joitakin ihmisryhmiä väheksyväksi sekä yleinen polarisaatiokehitys vaikuttavat lasten ja nuorten aggressiiviseen käyttäytymiseen, samoin ilman asianmukaista hoitoa jäävät lasten ja nuorten mielenterveysongelmat.

Jos tämä trendi jatkuu…

Kiusatuksi joutumisella on pitkän aikavälin vaikutuksia mielenterveyteen (erityisesti masennukseen) sekä itsetuhoisiin ajatuksiin ja -käyttäytymiseen, mutta osalla myös myöhempään hyvinkin tuhoisaan aggressiivisuuteen. Muita kiusaavilla lapsilla on kohonnut riski myöhempään lähisuhdeväkivaltaan ja

---

[1] Cosma, A. ym. (2024). *Focus on adolescent peer violence and bullying in Europe, central Asia and Canada*.Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey, Volume 2. World Health Organization.
[2] Chudal, R.,. ym. (2022). Victimization by traditional bullying and cyberbullying and the combination of these among adolescents in 13 European and Asian countries. Eur Child Adolesc Psychiatry 31, 1391–1404.
[3] Uusitalo-Malmivaara , L. & Lehto , J. (2016). Happiness and depression in the traditionally bullied and cyberbullied 12-year-old. Open Review of Educational Research, 3, 35-51.
[4] Salmivalli, C., Sainio, M., & Hodges, E.V.E. (2013). Electronic Victimization: Correlates, Antecedents, and Consequences among Elementary and Middle School Students. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 42, 442-453.

rikolliseen käyttäytymiseen. Erityisen huono ennuste on niillä, jotka ovat lapsuudessa tai nuoruudessa sekä kiusanneet muita että joutuneet itse torjutuiksi ja kiusatuiksi; heillä on nuorina aikuisina vähiten koulutusta, eniten työttömyyttä, eniten rikoksia, ja eniten mielenterveyden ongelmia[5].

Mitä asialle pitää tehdä?

Kiusaamisen taustatekijöistä, ehkäisystä ja puuttumisesta on runsaasti tutkittua tietoa. Enemmän kuin lisää tietoa tarvitaan tutkitun tiedon hyödyntämistä.

Ensinnäkin, pienten lasten käyttäytymisen ongelmiin puuttuminen vanhempien ohjauksen avulla sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtiminen ja avun saaminen mielenterveyden ongelmiin on äärimmäisen tärkeää; näin voidaan ehkäistä aggressiivista käyttäytymistä ja kiusaamista. Yhteiskunnallista polarisaatiokehitystä ja vihapuhetta tulee pyrkiä ehkäisemään.

Toiseksi, kouluihin tulee saada riittävästi resursseja näyttöön perustuvien kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen menetelmien toteuttamiseen. Jo arvioitujen ja vaikuttaviksi todettujen keinojen laadukkaan implementoinnin tukeminen on aivan keskeinen keino ehkäistä ja vähentää kiusaamista.

Ainoa satunnaistetulla koe-kontrolliasetelmalla tutkittu interventio Suomessa on KiVa Koulu -ohjelma, jota tarjottiin kaikkien peruskoulujen käyttöön vuonna 2009. Yli 90% kouluista otti ohjelman käyttöön, mutta moni luopui siitä vuonna 2016, jolloin ohjelman saama OKM:n rahoitus loppui ja ohjelman käytöstä alettiin periä pientä vuosimaksua. Tällä hetkellä ohjelma on edelleen käytössä yli 800 suomalaiskoulussa, ja sen tuloksellisuuttaa seurataan jatkuvasti joka vuosi toteutettavin kyselyin. Ohjelmaa koordinoidaan Turun yliopiston INVEST-lippulaivasta käsin. Ohjelman vaikuttavuutta on tutkittu paitsi Suomessa[6], myös useissa muissa maissa[7],[8]. Suomalaisessa Kasvun tuki -portaalissa se on mainittu ainoana kiusaamisen ehkäisyn ohjelmana, jonka vaikuttavuudesta on vahvaa näyttöä[9]. Kansainvälisissä katsauksissa ja meta-analyyseissa KiVa on toistuvasti mainittu yhtenä vaikuttavimmista kiusaamisen ehkäisyn ohjelmista[10].[11]

Suomessa 20-30% tapauksista, joissa aikuinen on puuttunut kiusaamiseen, kiusaaminen jatkuu. Yläkouluissa näin käy alakouluja useammin. Kouluissa, joissa noudatetaan näyttöön perustuvia puuttumisen malleja, kiusaaminen saadaan todennäköisemmin koulun aikuisen puuttumisella loppumaan[12].Kiusaamisen ehkäisy ja puuttuminen tuottavat parempia tuloksia nuorempien (alakoululaisten) lasten kohdalla kuin nuoruusiässä. Ehkäisy ja puuttuminen pitää aloittaa jo alakoulussa, jolloin vaikutus ulottuu myöhemmille vuosille; nuoruusiässä aloitettuna ohjelmien teho on vähäinen. Alla olevassa kuvassa 1 näkyy, että nousuun kääntyneet trendit näkyvät yläkoulun

---

[5] Salmivalli, C. (2024). Kiusaamisväkivalta: Ymmärrä ilmiö ja puutu oikein. Santalahti Kustannus.
[6]Kärnä, A., Voeten, M., Little, T., Poskiparta, E., Kaljonen, A., & Salmivalli, C. (2011). A large-scale evaluation of the KiVa anti-bullying program: Grades 4-6. Child Development, 82, 311-330.
[7] Huitsing, G., Lodder, G. M. A., Browne, W. J., Oldenburg, B., Van der Ploeg, R., & Veenstra, R. (2020). A large-scale replication of the effectiveness of the KiVa antibullying program: A randomized controlled trial in the Netherlands. Prevention Science, 21(5), 627–638. https://doi.org/10.1007/s11121-020-01116-4
[8] Nocentini, A., & Menesini, E. (2016). KiVa Anti-Bullying Program in Italy: Evidence of Effectiveness in a Randomized Control Trial. Prevention science : the official journal of the Society for Prevention Research, 17(8), 1012–1023. https://doi.org/10.1007/s11121-016-0690-z
[9] https://kasvuntuki.fi/menetelmat/kiva-koulu/
[10] Silva, J. L. D., ym. (2017). Anti-bullying interventions in schools: a systematic literature review. Ciencia & saude coletiva, 22(7), 2329–2340. https://doi.org/10.1590/1413-81232017227.16242015
[11] Farrington, D.P., & Ttofi, M.M. (2009). School-Based Programs to Reduce Bullying and Victimization. Campbell Systematic Reviews, 2009: 6.
[12] Johander, E., Turunen, T., Garandeau, C. & Salmivalli, C. (2020). Different approaches to address bullying in KiVa Schools: Adherence to guidelines, strategies implemented, and outcomes obtained. *Prevention Science, 22,* 299–310.

puolella myös KiVa Koulu -ohjelmaa toteuttavissa kouluissa, vaikka kiusaamisen taso onkin hieman alhaisempi kuin koko maan koulut kattavassa Kouluterveyskyselyssä. Kuvassa 2 nähdään, että alakoulun puolella erot ovat selkeämmät eikä kiusaaminen ole lainkaan lähtenyt lisääntymään KiVa kouluissa.

Kuva 1. Muita kiusaavat ja kiusatuksi joutuvat 8.-9. luokkalaiset nuoret 2009-2023

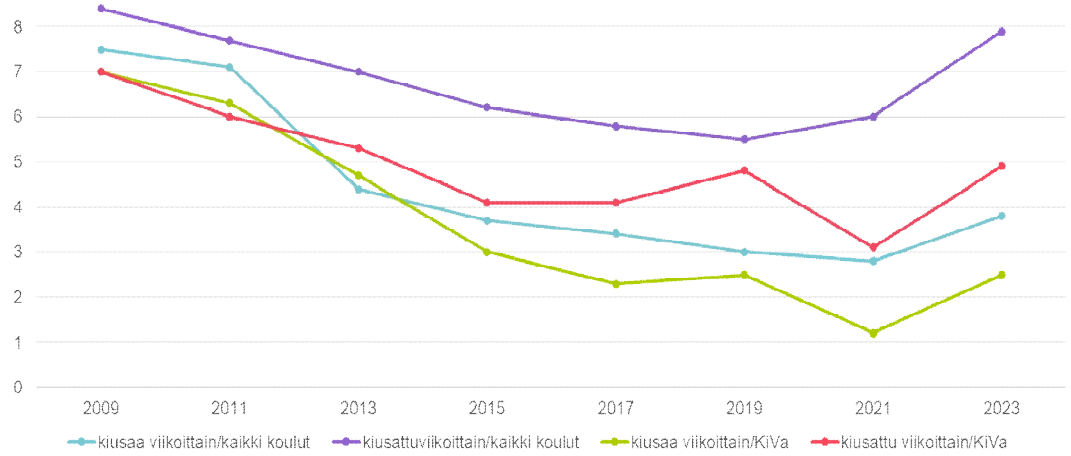

Kuva 2. Muita kiusaavat ja kiusatuksi joutuvat 4.-5. -luokkalaiset lapset 2017-2023

